

Het gevecht met de muze

Bertus Aafjes

bron

Bertus Aafjes, *Het gevecht met de muze*. A.A.M Stols, Rijswijk 1940

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/aafj001geve01_01/colofon.php

© 2017 dbnl / erven Bertus Aafjes

Voor Pierre en Jos

Dichters epitaaf

Dan, als de witte bloesem
wegdwarrelt, overal,
van wijn de welle droesem
van water het verval
en van de vocalisen
slechts stofgruis over is,
kies ik het laatste wonder,
dan bind ik schaatsen onder
en neem de hindernis;
ik slier in gouden vreugden
over het pad der deugden
met rinkelend alarm
en val langs duizend zonnen
naar waar ik ben begonnen,
in gods gestrekte arm.

Lied in het bos

Een ijte is in mij getogen,
ik werd als door een geest bewoond,
een tak had aan het raam bewogen,
een fluisterstem mij meegetroond;
nu ben ik in het bos gaan dwalen,
reeds stijgt de klare maan ter kim,
ik hoor mijzelve ademhalen
terwijl ik naar de heuvel klim;
ik reis misschien nog zeven dagen
door spinrag en door morgendauw,
maar dan - dan ga ik herten jagen
en slapen bij een blonde vrouw.

Zacht ruisen doen de bomen

Zacht ruisen doen de bomen,
zacht ruisen doet het graan;
ach, dat met al mijn dromen,
ik hier alleen moet gaan.

Want het ruist al eenparig
wat ruisen kan en leeft;
één harplied dat veelsnarig
door heel de boomgaard beeft.

Dit is het groote stromen
van liefde's samengaan;
ach, dat met al mijn dromen,
ik hier alleen moet staan.

Amoureuus liedje in de morgenstond

(voor clavecymbel)

Wanneer ik in de morgenstond,
gezet en bij het vuur, ontroerd
zie hoe het liefje rijgt en snoert
aan het corset met strakke mond,

en hoe haar boezem honingblond
zich boven de omheining roert,
alsof haar hart op springen stond,

dan word ik heimelijk gewond,
om zoveel wilde praal en pracht
in de baleinen saamgebracht
en zegen met half-open mond,
de mist, de mei, de morgenstond.

Waarom, mijn lief

‘Waarom, mijn lief, ben je zo koel
en hoogjes van de tinnen;
en is er wel een ander doel
dan vrijen en beminnen?’

‘Ik ben, mijn lief, ik ben niet koel
noch hoogjes van de tinnen,
maar als de avond valt, dan voel
ik mij bedrukt van binnen.’

‘Dan zou ik willen zijn gelijk
de allerhoogste bomen,
daar kan de wind zo koninklijk
dwars door de blaren stromen.’

‘Maar van dat groot en machtig lied
raak ik bedrukt van binnen,
ik wil wel, maar ik durf het niet,
tot aan der dood beminnen!’

Landelijke herfst

Hoe krachteloos doleeren
de blâren door de perken;
de wind geeuwt door de kieren
van de gebarsten zerken;
de zwaluwloze hemel
staat als een leeg gehunker
over het grijs moeras;
alleen de oevers schuimen,
een nymph oogt door de pluimen:
d'uitspanning is verlaten
en doodstil het terras;
een kind sprokkelt er takken
met halfverkleumde handen
en dunt het siergewas.

Een schot verschuift de stilte
- geluid zet om in kilte -
over het lage land.
De hond klemt in zijn tanden
de dode goudfasant.

Bekentenis

Welaan dan, lief, andere wezens
belagen mij en ik heb weliswaar
van hun bestaan geen tastbare gegevens,
maar daarmee is hun wil niet minder waar.
Het zijn de Muzen, lief, althans haar tekens.
Ik zie hen als ik in uw ogen staar,
daar staat het licht gesplitst in dubbellevens
en als ik zedig uwe hand omvat
voel ik de vingergreep der Muze zwellen;
o, het is triestig, allerliefste, dat
ik u dit diepste nimmer kan vertellen,
maar het is beter; het zou u ontstellen
als ik u zei, dat ik nooit u alleen,
een nachklang eenzaam en alleen bezat,
maar steeds de bijzit, die gijzelve scheen,
de Muze, mee in u heb liefgehad.

De vrome wens

De liefste zit weer te dromen,
afwezig achter haar huid;
daar kan ik toch met inkomen
of ik moet mijn eigen huid uit;
als dāt kon dan was ik den koning te rijk,
dan nam ik vannacht nog naar haar huid de wijk,
ik voel me'in de mijne volkomen vervuild,
ze is zo beregend en is zo behuild;
als dāt kon dan had ik al tien jaar eerder
mij met de eerste de beste passeerder
op de Damstraat omgeruild.

Overpeinzing bij de Schreierstoren

Ik zal wel nooit in mijn gedichten schreien
en mijn gedichten zijn geen Schreierstoren,
waar de geliefden voor de afvaart stonden.

Toch kies ik steeds in mijn gedichten zee
en tracht te koersen naar het onbekende;
soms vallen hete druppels op mijn handen
terwijl ik zit te schrijven. Is de regen
verdwaald? Gij denkt aan tranen. Ach wat, tranen...

Bespiegeling bij een zeventiende-eeuwse gevel

voor Jan Tebben

Bij d'Oude Kerk staat in verheven lijnen
een gevel die zichzelf gadeslaat
in 't water; rond zijn wit en schoon gelaat
luiken geen krullen op maar twee dolfijnen.

Hij is nog uit de tijd van den piraat.
De zeeën waren Holland's gelddomeinen;
de walvis bracht men thuis met de baleinen;
de stad spoog goud en barstte van de baet.

Toch werkte Vondel op de Bank van Leening.
Seeghers spoog bloed eer hij zieltogen heenging
en werd door wat artiesten afgehaald.

Nu sta ik op de gracht en overweeg er:
Land van de vis, de vis wordt duur betaald,
maar voor de Kunst is de balans nog leeger!

Het bezoek

Ik liep mij te verlopen.
Geminacht door de straten
kwam ik tot voor jouw deur.

De deur ging toe en open;
- de trap, de tred, jouw kamer
nu liggen wit en roze
twee hemden naast elkander.

Ik huiver onomwonden
omdat ik nu verander
tegen dit korenblonde.

Regen

Mijn lief in de grijze morgen
stak paradijselijk af
tegen het kamergraf
en de gordijnen vol zorgen.

Ik beet in haar zachte mond;
toen bloeide zij langzaam open
aan glanzige ogen en mond,
doch sliep weer, bijna terstond.

en nu is het weer de regen
die herbegint zijn macht
over mijn hart te nemen.

Stadspark

Het park ligt als een grijze vijver
tussen de zwarte huizen van de stad.
Daarbinnen wonen eenden, meeuwen, reigers,
er ruist, helaas, geen zeediep molenrad.

Want waaide dat romantische geluid
tussen de hoge stammen van de bomen,
dan was reeds lang de zeemeermin gekomen
met rozerode stippels op haar huid.

Die komt nu niet, die komt nu nooit meer uit
de holle boomstam van mijn dolle dromen.
Ik heb het grijze park voor lief genomen
ook zonder haar sybillische geluid.

De eenzamen

Ook wij dreven die dag
op de beschuimde zee
van onze liefde verder -
Het was ijskoud. De lach
waarmee ik lachen wilde
naar u - ik dwaze herder -
bestierf, maar mijn gezicht
borg zich tussen uw borsten
- de weggedoken schapen -
nu wij elkaar niet dorsten
aan te zien en te blaten.

Verkapt chanson

Bonsoir mon amour - de rozen
op je kleed doen mij onwillekeurig
denken aan het ziltgeurig
onderkleed en het schaamteloze

van toen je onlangs dronken
lachende stond te pronken
met hetgeen aan struikgewas
onder het kleed met die rozen was.

Gezicht

Nachten wolkten open
akelig, achter de maan;
dunne bosnymphen slopen
onder een boom vandaan;
zij hielden hun dijen dicht
dan bij volle maan bijeen
en daardoor liepen zij lichter
over de wulpse steen;
zij werden door bloed-belopen
faun-ogen nagestaard,
maar er bloeiden geen rozen open
in de grijze tuin van hun baard.

Legende

Ergens liggen nog de juwelen
van de verdwenen prinses;
zij die hen trachten te stelen
gebruiken breekijzer noch mes.

Zij zingen totdat hun lippen
droog en gezwollen staan,
dan stijgen meerminnen op klippen
grijs uit de grijz' oceaen.

En op haar tillende handen
trillen de edelgesteenten,
van het verbleekte gebeente
der godin afgeroofd.

Angst

Het was niet meer te dragen
en niet meer uit te staan.
Dat hebben de blauwe nonnen
moeder, mij aangedaan.

Ik griezel van hun koorden
en gruw van hun habijt.
Zij hebben een doek genomen
en over mij uitgespreid.

Zij zeiden: ze is bedorven.
De dokter zei: maanziek.
Ik ben altijd gestorven
bij hun orgelmuziek.

Het was niet meer te dragen
en niet meer uit te staan.
Dat heeft moeder, het orgel
der blauwe nonnen gedaan.

Droom

Ik liep aan grijs-groen water; dag noch nacht
heerste er en geen schemering;
wel groeide op de oever gras dat zacht
vrouwelijk woof, doch waar geen leniging
uit aanwoei... en met halfvermolmde benen,
waar merg en zenuw lang reeds uit verdwenen,
stropelde ik, tastende, als een kreet
- signaal van spaarzaam opgezameld leed -
diep uit het water naar de vrijheid drong
en losgeweld uit zijn beslotenheid,
verduizendvoudigd en van leed bevrijd,
flitsend over de effen spiegel sprong...
Ik wierp mijzelf voorover op het riet
en met de slapen ik den spiegel stiet
en zag en ik werd grauw en wit - nog stond
als ik ontwaakte water in mijn mond.

Een kind zag ik, onder de effen stand
des waters zinkende omlaag:
naakt wenkte het nog eenmaal met de hand,
dan plooide het oneindig moe en traag
armen en hoofd als bloemblade' in elkaar
van water en vergeefs verlangen zwaar:
het trok de kleine knieën naar de borst
en boog het grote hoofd tegen de knieën,
het grijs-groen water hield het blank getorst
en vissen zag ik om zijn naaktheid vlieën.

Er kwam een weten schreiend in mij aan,
een weten en een zien: hoe jong een schoot
heeft het gedragen en te niet gedaan...
En hoe weemoedig en gelaten bood
dit kind zichzelf nu den koelen schoot
des waters aan...

Zondagmorgen

Grijs staat de gracht gedempt
en in het water weerspiegeld
toeven de takken gestremd
en door de mist doodgewiegeld.
Hoor je de hoer die giechelt
naakt naast haar wollen hemd,
gierend en ongeregeld
of zij zit vastgenageld
tussen toeklappende deuren?
nu klinkt het weer gedempt.

De kwade ruil

Ik sneed mij zeven takken,
bundelde hen bijeen;
ik geeselde mijzelve
er sprongen lila elven
door de bloedplassen heen.

Dezelfde zeven takken
sneed ik een ornament,
een gleuf om in te blazen,
nu speel ik alle dagen
dit folterinstrument.

Het is altijd hetzelfde,
geeselen of fluitspelen,
de roe, de zevenfluit,
het is altijd hetzelfde
wegstervende geluid.

Muurbloem

Er zijn vele wegen,
maar de juiste weg
is de weg er tegen;
niet de weg er onder,
dat is onderkruiperij;
niet de weg erover
dat is pluimstrijkerij,
maar de weg er tegen,
tegen alle wegen in
en dat is van de wijsheid
nog maar het begin.

Kleine liederen van de maan

1

De sterren waren als ogen
van verscholenen, stralend gericht
op de aarde, die hijgende diep
om de geheim bedrevene zonde
met de uitrillende blonde
maan verrukkelijk sliep.

2

De nacht zweeft duizelende
door het stelsel der sterren
en door het donker drijft
talmend de maan:
er valt niets meer te erven,
alles verleerde te zwerven,
alles koos vastere baan.

3

De maan schoof langs de vensters heel de nacht,
van de rotonde waar ik slapend lag;
eensklaps ontwaakt' ik rillende en zag
aan het plafond beweeglijk spinnenrag.
Ik nam de bezem, ging waanzinnig schrobben,
stak in mijn mond handenvol spinnenkoppen,
grijsachtig-tragen met een bek en ogen,
toen moest ik deerlijk braken, slag op slag.
Des morgens vroeg bekeek ik met een lach
het laken want ik had weer bloed gespogen.

4

De dag kiert door de ramen
met een zo grijze gemeenheid
dat ik het hoofd weer beur
onder het donkere laken
en het gemis aan luiken
als een verlies betreur.

5

Eenzaam ben ik,
dat beamen de sterren;
eenzaam ben ik
en dat beaamt de maan;
ik zie mijzelve op de kade gaan
als van de maan gezien, eindeloos verre.
Want ik behoor allang niet meer mijzelf,
ik viel het kwaad ten prooi en de ontbinding,
maar iets in mij - ik zelf? - nam afstand van
dat ander, loop er honderd passen achter,
ontmoet het in een hoer en overnacht er.

De Kunstschilder

voor J.T.

Hij ging in de Natuur om er te werken,
landschappen trok hij zo maar van het landschap,
wanneer hij voor een sloot zat die niet groot was,
dan kon een hengelaar die langs kwam merken
aan de sloot op het doek dat er goed vis zat;
wanneer de lucht betrok werd het wat triestig,
de regen viel gestadig op het linnen,
als ik het wel heb, 't kan ook anders wezen,
dan moest hij hélemaal opnieuw beginnen.
Nog triestiger werd het wanneer hij thuis was,
- hij fietste van het landschap naar de stad -
een gracht herbergde hem, als ik het wel heb,
niet heel de gracht, maar op de gracht een trap;
Waarom was het zo triestig? Laat ons denken;
- Neen Heer, laat ons niet bidden, laat ons denken -
ik heb het! wijl er in de kast geen brood zat
dat goed was, wèl een korst die een week oud was
en daarvan maakte hij met water broodpap.
Dat had hij nog: een bord, dat brood en water;
een vrouw natuurlijk niet, dat was voor later,
als hij, de kleine, ééns, als schilder, groot was.
Na de broodpap, de afwas, de W.C.,
mompelde hij, dwaas en verongelijkt,
ik krijg misschien, als ik nu maar in bed stap,
een betere plaats ginds in het schimmenrijk!

De laatste brief

De wereld scheen vol lichtere geluiden
en een soldaat sliep op zijn overjas.
Hij droomde lachend dat het vrede was
omdat er in zijn droom een klok ging luiden.

Er viel een vogel die geen vogel was
niet ver van hem tussen de warme kruiden.
en hij werd niet meer wakker want het gras
werd rood, een ieder weet wat dat beduidde.

Het regende en woei. Toen herbegon
achter de grijze lijn der horizon
het bulderen - goedmoedig - der kanonnen.

Maar uit zijn jas, terwijl hij liggen bleef,
bevrijdde zich het laatste wat hij schreef:
liefste de oorlog is nog niet begonnen.

Ongecensureerd

Er kwam een kolking in de kleine sterren,
daar tussen roeide zacht een vliegmachien,
die moest de opmars van een troep versperren,
maar die erin zat die dacht aan Katrien.

Hij had haar voor hij opsteeg nog gezien,
nu liep zij weer door de Berlinerstrasze
met haar bevallig kleine meisjespassen;
zij had rood haar en droeg een mandolien.

De vlieger vloog over een vreemde stad
en liet afwezig er een bom opvallen,
die viel op Broadway of een ander pad.

Een scherf trof Kate die had ook rood haar;
zij ging die avond naar de Music-hallen;
op de Berlinerstrasze sprong een snaar.

Nymph en Satyr

Zij had gebaad en lag onaangerand
te drogen tussen bloemen en aromen,
ik heb haar als een lelie beetgenomen,
nu houd ik Hymen's sluier in de hand.

Zij kruipt weer naar de zon en warmt haar huid
en ik klim in de wankelste der bomen,
daar voel ik feilloos hoe de winden stromen
en speel er eenzaam op de dubbelfluit.

Soms draait haar blonde hoofd zich naar mijn spel,
geërgerd bijna en met grijze ogen,
alsof ik met mijn fluit haar dromen kwel.

Maar ik bewaak haar en wil niet gedogen
dat andre saters met hun plumpe vel
haar zachte drempel overschrijden mogen.

Zwerverssonnet

Kleine Marie, Mirjam en Madeleine,
Gratieëndrietal dat ik heb bemind,
zij hebben alle drie misschien een kind,
maar ik verdween: l'inconnu de la Seine.

Wanneer men zwerft weent men zijn ogen blind
onder de rozen van een meisjesboezem,
men wil het niet doch plukt de reine bloesem
en raakt steeds dieper in het labyrinth.

Men wordt een sater met een ruige baard,
paart met de nymphen en is hun verrader
en dwaalt steeds verder weg van huis en haard.

Soms roept een kind: (het trad nieuwsgierig nader)
Moeder, daar gaat de duivel met zijn staart!
Maar moeder antwoordt bleek: Kind, daar gaat Vader!

Definitie

Dronkenschap
is wel de vrucht
van lang en moeilijk denken,
maar het ontstaat daaruit
met een andere huid;
zoals de kleine hersens van een kind
veranderen in de bellen die het blaast,
zo is de dronkenschap het opperst denken,
spottend met al het andere denken
dat met het geestelijke achterland verbindt.

Chanson assez triste

Ter dood ben ik veroordeeld,
al weet ik niet wanneer;
maar dat het was en waar het was
herinner ik mij zeer.

De boomtak is gebroken,
het galgentouw gescheurd,
omdat ik naar den hemel
mijn ogen heb gebeurd;

ik snikte naar de sterren
en snikte naar de maan,
toen zijn de ladder en het koord
als in den droom vergaan.

Maar nog voel ik de doodskou
en aan mijn hals de streng
en het is zonder vreugde
dat ik het leven leng;

want overal heerst doodskou
waar ik mij wend of keer;
ter dood ben ik veroordeeld,
al weet ik niet wanneer.

De laatste waarheid

Ik heb op den dichter die in mij leeft
aanslagen beraamd en aanslagen gepleegd.

Ik stak hem vaak woedend een prop in de mond.
Maar hij? Hij zong het in verzen rond.

Omdat hij - wàt ik ook doe - niet wijkt,
heb ik hem symbolisch de hand gereikt.

Vraagt iemand waarom ik stomdronken ben?
Om hèm te vergeten! Om hèm, om hèm...

Vast besluit

Ik schrijf geen brieven meer;
wat heb ik aan de ademhaling
van een vel papier.

Ik las eens de brief
van mijn lief en wat zij beloofde;
ik hing er met mijn mond boven
tot het blad zwol en daalde
en ademhaalde.

Ik dacht aan haar kleed
boven haar borsten
en ik greep,
maar ik greep papier.

Ik was haar ogen vergeten,
die waren er niet bij;
dat was beter
die hadden het mij zeker verweten.

Wat heb ik aan de ademhaling
van een vel papier
als de vertaling
moeilijker is dan Grieks of Arabiers.

Ik schrijf geen brieven meer,
ik teer
op het ongeschreven rijk
der werkelijkheid.

De verstotene

Zij ademhaalde
zacht en niet te bedaren,
onder het eb en vloed
der golvende haren.

Ik zette mij
en op mijn knieën schreef
ik dit gedicht:

‘Een vrouw lag te slapen;
het laken deinde,
de gordijnen deinden
met de vaag omlijnde
klimming en daling
van haar ademhaling’.

‘Het licht werd geringer
in het oog van kat en kanarie,
zij zoog het in’.

‘Het licht werd geringer,
God beet op zijn vinger;
zij zoog het schransig
met diepe ademhalingen in’.

‘De sterren werden ransig,
maar Hij verroerde geen vin’.

‘Zij zoog het met driftgebaren,
alsof zij wou paren;
God verloor aan glans’.

‘Terwijl het laken deinde
en de gordijnen deinden,
zag zij door haar oogharen
dat God wegwijnde’.

Drie dagen later
sloop ik haar kamer in
om het te zoeken.

Het lag geplooid tot tweemaal, driemaal toe,
onder een der mahoniehouten poten,
het evenwicht herstellend van haar bed.

Zij had eerst mij, toen mijn gedicht verstoten!

Moderne ballade

De regen plonste op het gras,
het woud dat uitgestorven was
geleek een tuin die hangen bleef
aan stralen en niet verder dreef;
daar op een halfvermolmde tak
zat als een uitgedund conclave
het koor der zeven zwarte raven.

En ik: 'Heren, hebt gij misschien
mijn allerliefste lief gezien?
zij is vanmorgen uitgelopen
om brood en kinderen te kopen,
alleen haar moeder zag haar gaan,
haar kraag hing bij haar halsje open.'

En zij: 'Dat is al duizend jaren,
tweeduizend jaar, drieduizend jaar,
geleden, toen de ooievaar
model stond voor het lastig baren;
toen is, tienduizend jaar geleden,
zij onder deze boom getreden,
nu ligt dat zoete lief begraven
onder het koor der zeven raven.'

‘Heren!’ ik klapte in mijn handen,
hun ogen sloegen alle om
- een kwartslag naar barbarendom -
‘Gij hebt dus met uw zwarte zeven
mijn zoete lief geen brood gegeven,
en wat de kinderen betreft’
- hun ogen stonden weer verheven -
‘haar de schriftuur niet uitgelegd’.

Zij hokten dichter op de takken
tot een verbroedering bijeen,
lieten hun ravenkoppen zakken,
wantrouwende; toen sprak er een:
‘Wie brood en kinderen wil kopen,
moet brood en kinderen verwekken,
Hij hoede zich voor het Gesteente!’
Toen klepperden de vogelbekken
en hun ontzettend: ha, ha, ha!
schoot wortel in mijn dor gebeente.

Prinses, die onder rotte blaren
versteende in de wereldmist,
ik tokkel op zes korenaren
een lied dat, bij gebrek aan snaren,
uit woekerplant en splijtzwam gist.

Drie gedichten

I

Er is altijd een trager wederkerend
eb en vloed in dit woekerend bederf,
ik keer het niet meer van mijn donker erf
want ik verlies het er mij tegen werend.

Het keert terug, het splijt tussen de stenen,
tussen de schedels op mijn donker erf,
wat achterbleef wanhopiger verterend,
woekert het voort totdat ik er aan sterf.

Als ik tussen de schedels en de stenen,
gestorven neerlig in de vale maan,
woeker ik aan de voeten der geliefden
die over deze dode wereld gaan.

II

En dat nog eenmaal over dit bederf
de liefde als een valster openbloede,
lieveling, trek u dit niet aan;
want morgennacht zal weer de vale maan
bijlichten aan mijn voeten waar ik zwerf
tussen de schedels en de stenen van mijn erf.

En schedels zijn de beste wijnbokalen
en stenen zijn vaak geuriger dan brood
en tussen stenen en de schedels dwalen
de paarse ogen van een vroege dood.

III

Ik verlangde geen huis om er wonende
verzen te schrijven aan een grijze zee,
en gij met uw blond hoofd de dijk afkomende
lichtend de klink van mijn onzegbaar wee
en er troostend als Aphrodite tronende;
ik verlangde het niet, ik hunkerde alleen.
Ik hadde uw handen van de klink gestoten
uitkijkend met een doods gezicht naar zee.

Maar eeuwen later zouden aan de dijk
grashalmen het hardnekkig fluisteren,
hoe die daar eenmaal woonde, bij het duisteren
over de zee, bloedrode wijnen dronk;
de dorpelingen zouden het vernemen,
belust gaan graven naar het oud geheim:
zij vonden, lieveling, niets dan schedels en stenen.